

KAJAANIN KAUPUNKI

LIKUNNAN OLOSUHDESTRATEGIA 2010 – 2025

Huhtikuu 2010

Kaupunginhallitukselle

Kaupunginhallituksen 21.4.2009 nimeämä työryhmä on päättänyt työnsä ja jättää ehdotuksensa Liikunnan olosuhdestrategiaksi 2010 – 2025. Työryhmä on paneutunut syvällisesti liikunnan olosuhteisiin vaikuttavaan lainsäädäntöön ja informaatio-ohjaukseen sekä toimintaa ohjaaviin periaatepäätöksiin ja ohjelmiin. Strategiassa korostuu yhdenvertaisuus ja tasa-arvo liikunnassa sekä poikkihallinnollisuuden ja kumppanuusperiaatteen merkitys.

Olosuhdestrategiassa on lyhyesti kuvattu valtionavustuksen alarajan ylittävät suunnitelma-kaudelle esitetyt hankkeet. Investointiohjelmasta päätetään vuosittain talousarvion ja taloussuunnitelman käsittelyn yhteydessä. Työryhmä esittää myös, että Kajaanissa tehdään liikunnan yhdenvertaisuus- ja tasa-arvoselvitys sekä laaditaan kokonaissuunnitelma ulkoilureiteistä.

Työryhmä esittää, että olosuhdestrategia tarkistetaan ja päivitetään joka neljäs vuosi.

Kajaanissa 19.4.2010

Veli-Matti Karppinen
työryhmän puheenjohtaja

Markku Oikarinen

Toivo Sistonen

Vesa Huusko

Marjatta Immonen

Jaana Sankilampi

Markku Haverinen

Pentti Pönkkö
työryhmän sihteeri

Kajaanin kaupunki

Liikunnan olosuhdestrategia 2010 - 2025

Sisältö

1.	LIIKUNNAN OLOSUHDESTRATEGIAN LÄHTÖKOHDAT	3
1.1.	Valtakunnalliset kehittämissuunnitelmat	4
1.1.1.	Liikuntalaki	4
1.1.2.	Kansallinen liikuntaohjelma	5
1.1.3.	Valtioneuvoston periaatepäätös liikunnan edistämisen linjoista	5
1.2.	Toimintaympäristön muutokset	8
1.2.1.	Aluehallinnon uudistaminen	8
1.2.2.	Väestöryhmien väliset suuret terveyserot	8
1.2.3.	Liikuntapaikkojen käyttö Suomessa	9
1.2.4.	Kevyen liikenteen väylät liikuntapaikkana	10
1.2.5.	Ilmaston muutos	11
1.3.	Kajaanin liikuntapalveluejien toimintalinjaukset ja kehittämistavoitteet	11
1.3.1.	Painopiste elämän kaaren molemmissa päissä	11
1.3.2.	Yhdenvertaisuus ja tasa-arvo	12
1.3.3.	Suuria väestöryhmiä palvelevat liikuntapaikat	12
1.3.4.	Asiakaslähtöinen toimintakulttuuri	13
2.	KAJAANIN LIIKUNTAPAIKAT	11
2.1.	Liikuntapaikkatilanne Kajaanissa	13
2.2.	Liikuntasalien käyttöaste ja saavutettavuus	14
2.3.	Liikuntaseurojen toiminta muissa kuin kaupungin omissa tiloissa ja yhteistyösopimukset	15
3.	LIIKUNTAPAikkojen rakentaminen 2010 – 2025	16
3.1.	Kuvaus strategiakauden 2010 – 2025 hankkeista	16
4.	ARVIOINTI	20

1. LIIKUNNAN OLOSUHDESTRATEGIAN LÄHTÖKOHDAT

Kaupunginhallitus nimesi 21.4.2009 työryhmän laatimaan Liikuntapaikkarakentamisen suunta-asiakirjaa 2010 – 2020. Työryhmän puheenjohtajaksi kaupunginhallitus nimesi Veli-Matti Karppisen, muut jäsenet olivat Raimo Piirainen, Jaana Sankilampi, Marjatta Immonen, Toivo Sistonen, Vesa Huusko, Markku Haverinen ja Pentti Pönkkö. Kaupunginhallitus nimesi 1.9.2009 työryhmän uudeksi jäseneksi Markku Oikarisen Raimo Piiraisen siirryttyä eduskuntatyöhön.

Työryhmä totesi työskentelyn alkuvaiheessa järkeväksi lähestyä asiaa laajemmasta näkökulmasta. Tarkastelunäkökohdaksi otettiin liikunnan olosuhteet laaja-alaisesti. Työn laajentumisen vuoksi kaupunginhallitukselle esitettiin, että työskentelyaikaa jatketaan huhtikuun 2010 loppuun ja strategiakautta jatketaan vuoteen 2025. Alkuperäisen aikataulun mukaisesti toimeksianto tuli toteuttaa vuoden 2009 loppuun mennessä.

Lähtökohtana asiakirjan laadinnalle oli ensisijaisesti liikuntaolosuhteiden paikallinen tarve. Kuntalaisilta, seuroilta ja eri liikuntapaikkojen käyttäjryhmiltä tulee runsaasti esityksiä niin liikuntapaikkojen rakentamiseen, peruskorjaukseen kuin päivittäiseen hoitoon liittyvissä asioissa. Työn käynnistämisen tavoitteena on, että käyttäjryhmien kanssa tehdyt yhteiset linjaukset järkevöittävät liikuntapaikkarakentamista, peruskorjaamista ja liikuntapaikkojen käyttöä.

Liikuntakulttuurin kehityssuunta on julkishallinnon näkökulmasta hyvä. Suomalainen liikuntakulttuuri on laajentunut urheilusta kuntoilun kautta terveysliikuntaan. Sen vahvistaminen edellyttää entistä suunnitelmallisempaa yhteistyötä eri toimialojen ja toimijoiden, myös maakunta-kuntayhtymän välillä. Yksistään liikuntahallinnon toimenpitein liikunnan ja hyvinvoinnin edellytyksiä ei pystytä ratkaisemaan. Asiakirjan laatiminen luo pohjan pitkäjänteiselle suunnittelulle ja arvioinnille.

Valtioneuvoston periaatepäätöksen mukaan Liikunta sisältyy peruspalveluna kuntien hyvinvointipolitiikkaan. ”Tämä edellyttää nykyistä laaja-alaisempaa ja monipuolisempaa käsitystä liikunnasta, liikunnan sisällyttämistä kunnan hyvinvointistrategioihin ja osaksi eri hallintokuntien tehtäviä, hallinnonalojen välistä yhteistoimintaa sekä kuntarajat ylittävän yhteistyön lisäämistä muuttuvassa kuntakentässä. Palvelutarjontaa voidaan myös kehittää kumppanuudessa kolmannen sektorin toimijoiden kanssa. Valtio luo kunnille edellytyksiä valtiosuuksin, rakentamisavustuksin sekä erilaisilla kehittämisohjelmilla.” (Valtioneuvoston periaatepäätös liikunnan edistämisen linjoista 2009)

Liikunnan olosuhdestrategiassa käsitellään liikuntapaikkojen rakentamisen, peruskorjauksen ja kunnossapidon lisäksi asiaan liittyvää lainsäädäntöä, valtioneuvoston periaatepäätöksiä ja kansallisia ohjelmia. Liikunnan olosuhteiden kehittämisessä tulee huomioida liikuntapaikkojen erilaiset käyttäjryhmät ja käyttäjämäärät, liikunnan tasarvo ja kestävä kehitys liikuntapaikkojen rakentamisessa sekä toimintaympäristön muutokset. Valtion liikuntaneuvosto hyväksyy hallitusohjelmaan ja politiikkaohjelmiin perustuvan liikuntapaikkarakentamisen valtakunnallisen suunta-asiakirjan. (Liikuntapaikkarakentamisen suunta 2011, Opetusministeriön julkaisuja 2008:45). Kajaanin

kaupungin liikunnan olosuhdestrategia pohjautuu hyväksytyihin valtakunnallisiin linjauksiin.

Työryhmä toteaa, että maakunta-kuntayhtymän roolia tulisi jatkossa vahvistaa nykyisestäään niin liikunnan olosuhteiden ja ennalta ehkäisevän työn kuin muun resurssoinnin osalta.

1.1. Valtakunnalliset kehittämislinjaukset

1.1.1. Liikuntalaki

Liikuntalaki (1998), kuntalaki (1995) ja kansanterveyslaki (2004) korostavat kuntien vastuuta kuntalaisten liikunnan, terveyden ja hyvinvoinnin edistäjinä. Opetusministeriön työryhmä on jättänyt vuoden 2009 lopussa ehdotuksen liikuntalain ja –asetuksen muuttamiseksi. Liikunnan peruspalvelukäsitteen osalta työryhmä toteaa, että liikunta arvioidaan nykyisen lääninhallituslain mukaan peruspalveluna. Peruspalveluluonteen mukaisesti kunta saa liikuntatoimintaan valtionosuutta.

Liikuntalain 2 §:n mukaan valtion ja kuntien tehtävänä on yleisten edellytysten luominen liikunnalle. Liikuntalain mukaan kunnan tulee luoda edellytyksiä liikunnalle tarjoamalla liikuntapaikkoja. Lain yksityiskohtaisissa perusteluissa todetaan, että liikuntapaikkojen tulee turvata väestölle tasa-arvoiset mahdollisuudet liikunnan harrastamiseen lain tarkoituksen edellyttämällä tavalla ja että liikkumis- ja toimintaesteisten henkilöiden huomioon ottaminen on tärkeä osa tasa-arvoista liikuntapalvelujen toteuttamisesta.

Opetusministeriö ja aluehallintoviranomaiset myöntävät avustuksia liikuntapaikkojen rakentamiseen liikuntalain 8 §:n mukaan ensisijaisesti kunnalle ja kuntayhtymälle sekä kunnan tai kuntayhtymän määräämisvallassa olevalle yhteisölle. Avustuksia voidaan lain mukaan myöntää myös muille yhteisöille. Suomen noin 30000 liikuntapaikasta noin 75 prosenttia on kuntien rakentamia ja ylläpitämiä. Lopuistakin liikuntapaikoista merkittävä osa on kuntien määräämisvallassa olevien osakeyhtiöiden ja yhteisöjen hallinnassa tai kuntien osittaisessa omistuksessa. (Opetusministeriön julkaisu 2010:8). Kajaanin kaupungissa tilanne vastaa olosuhteita ja suhdetta muualla Suomessa. Kajaanissa on yli 100 liikuntapaikkaa. Osakeyhtiöt ja yksityisyrittäjät hoitavat Kajaanissakin monia suuria käyttäjäryhmiä palvelevia liikuntapaikkoja.

Opetusministeriö laatii vuosittain Liikuntapaikkojen rahoitussuunnitelman seuraavia neljää vuotta varten. Valtion liikuntaneuvosto antaa lausunnon rahoitussuunnitelmasta. Rahoitussuunnitelmaan otetaan mukaan hankkeet, joita opetusministeriö varautuu avustamaan. Valtion liikuntaneuvosto antaa asetuksen mukaan lausunnot niiden hankkeiden avustuksista, joiden kustannusarvio on yli 700 000 euroa.

Liikuntalain uudistamista valmistellut työryhmä esittää, että läänin viranomaisten päätösvallassa olevaa avustussumman alaraja nostetaan 15 000 eurosta 20 000 euroon eikä 50 000 euroon kuten kansallisen liikuntaohjelman toimenpide-esityksissä esitettiin. (Ehdotus liikuntalain ja –asetuksen muuttamiseksi, Opetusministeriön työryhmämuistioita ja selvityksiä 2009:28)

1.1.2. Kansallinen liikuntaohjelma

Opetusministeriön vuonna 2006 käynnistämä kansallisen liikuntaohjelman työryhmän loppuraportti (Opetusministeriön työryhmämuistioita ja selvityksiä 2007:13)) jätettiin kulttuuri- ja urheiluministerille keväällä 2008. Toimikunta esitti loppuraportissaan 43 toimenpidesuositusta. Raportissa liikunnan olosuhdestrategiaa suoraan sivuavia ovat mm. seuraavat suositukset:

- Pienten liikuntapaikkojen (alle 50 000 € hankkeet) tukeminen ehdotetaan siirrettäväksi liikuntapaikkarakentamiselle tarkoitetuista avustuksista muihin valtion liikuntamäärärahoihin.
- laajoille käyttäjäryhmille osoitettujen liikuntapaikkojen valtionavustuksen osuutta kokonaiskustannuksista ehdotetaan nostettavaksi vähintään 20 prosenttiin (enintään 700 000 euroa/hanke)
- Kuntien ehdotetaan tarkistavan ja tarvittaessa korjaavan päiväkotien liikuntaedellytykset tilojen, välineiden ja pihojen osalta.
- Koulujen moninaiskäyttöä ehdotetaan tehostettavaksi ja liikuntatilojen käyttöastetta nostettavaksi
- kestävän kehityksen strategian periaatteet ja tavoitteet liikuntakulttuurin tarpeisiin ehdotetaan konkretisoitavaksi

Suositusten toimeenpanon arviointi on aloitettu OPM:n toimesta.

Kajaanin kaupunginhallitus antoi lausunnon kansallisesta liikuntaohjelmasta 29.4.2008. Lausunto on monilta osin samansuuntainen toimikunnan lausuntojen jälkeen tekemien toimenpidesuositusten kanssa.

1.1.3. Valtioneuvoston periaatepäätös liikunnan edistämisen linjoista

Hallitus on käynnistänyt terveyden edistämisen politiikkaohjelman sekä lasten, nuorten ja perheiden hyvinvoinnin politiikkaohjelman, jotka osaltaan edistävät kansalaisten liikuntaa. Julkishallinnon kannalta merkittävää on se, että fyysisen aktiivisuuden lisääminen säästäisi huomattavasti yhteiskunnan varoja.

Valtioneuvosto hyväksyi 11.12.2008 periaatepäätöksen liikunnan edistämisen linjoista. Sen mukaan valtioneuvosto sitoutuu edistämään liikunnallista elämäntapaa sekä kannustaa kansalaisia, yhteisöjä ja julkishallintoa toimimaan liikunnan ja fyysisen aktiivisuuden lisäämiseksi suomalaisessa yhteiskunnassa.

Valtioneuvosto asettaa tavoitteeksi suomalaisen liikuntakulttuurin edistämisen niin, että

1. Lapset ja nuoret oppivat tarpeelliset liikuntataidot ja omaksuvat liikunnallisen elämäntavan. Tämä edellyttää liikunnan ja fyysisen aktiivisuuden lisäämistä varhaiskasvatuksessa sekä koulu- ja oppilaitosympäristöissä sekä liikuntaharrastuksen ja muun liikunnallisen toiminnan mahdollisuuksien lisäämistä urheiluseuratoiminnassa ja yleisemminkin lasten arkiympäristössä.
2. Nuoret aikuiset ylläpitävät liikunnallista elämäntapaa itsenäistymisen ja opiskeluvaiheen aikana. Tämä edellyttää liikuntamahdollisuuksien jatkuvuuden turvaamista yli elämänkulun saumakohtien (kouluiän jälkeinen nuoren itsenäistyminen, opiskelu, varusmies- ja siviilipalvelusaika, työelämään siirtyminen ja perheen perustaminen). Korkeakoulut ja muut oppilaitokset vastaavat omalta osaltaan nuorten aikuisten liikunnasta ja hyvinvoinnista.
3. Työikäiset liikkuvat terveytensä kannalta riittävästi ja lisäävät omavastuuta liikunnastaan. Tämä edellyttää liikuntaan kannustavien olosuhteiden laaja-alaista kehittämistä, kansalaisjärjestöjen toiminnan laajentamista työikäisiin sekä työelämän, perheen ja vapaa-ajan entistä parempaa yhteensovittamista.
4. Ikääntyvät ylläpitävät omatoimisuutta, toimintakykyä, henkistä vireyttä ja sosiaalisia suhteita päivittäisen liikunnan avulla. Tämä edellyttää, että ikääntyville on tarjolla riittävästi esteettömiä ja turvallisia liikkumisympäristöjä asuinalueellaan, ohjattua liikuntatoimintaa sekä aitoja mahdollisuuksia osallistua kansalaistoimintaan.
5. Hallinnonalojen yhteistyö liikunnan edistämiseksi lisääntyy ja vakiintuu sekä työnjako selkiytyy. Tämä edellyttää eri hallinnonalojen ja -tasojen sitoutumista liikunnan edellytysten luomiseen oman hallinnonalansa puitteissa ja yhteistyössä muiden hallinnonalojen kanssa.
6. Liikunta sisältyy peruspalveluna kuntien hyvinvointipolitiikkaan. Tämä edellyttää nykyistä laaja-alaisempaa ja monipuolisempaa käsitystä liikunnasta, liikunnan sisällyttämistä kunnan hyvinvointistrategioihin ja osaksi eri hallintokuntien tehtäviä, hallinnonalojen välistä yhteistoimintaa sekä kuntarajat ylittävän yhteistyön lisäämistä muuttuvassa kuntakentässä. Palvelutarjontaa voidaan myös kehittää kumppanuudessa kolmannen sektorin toimijoiden kanssa. Valtio luo kunnille edellytyksiä valtionosuuksin, rakentamisavustuksin sekä erilaisilla kehittämisohjelmilla.
7. Kansalaisjärjestöjen merkitys liikunnan organisoijana kasvaa ja järjestöjen ammattimainen osaaminen vahvistuu. Tämä edellyttää liikuntajärjestöjen toiminnan laajentamista ja kohdentamista elämänkulun eri vaiheissa oleviin kansalaisiin, muiden kansalaisjärjestöjen mahdollisuuksien huomioon ottamista, yhteisöllisyyden uusien muotojen tunnistamista ja tukemista sekä osaamisen ja eettisyyden korostamista kansalaistoiminnassa.
8. Eri tehtävissä toimivien ammattiryhmien liikuntakoulutus ja -osaaminen lisääntyvät. Tämä edellyttää toisaalta ammatillisen perus- ja lisäkoulutuksen sekä korkeakoulutuksen sisältöjen ja opiskelijamäärien kehittämistä toisaalta ammatissa toimivan henkilöstön täydennyskoulutuksen kehittämistä. Tässä

periaatepäätöksessä esitettyjen liikuntapoliittisten tavoitteiden toteuttamiseksi keskeistä on koulutuksen kehittäminen erityisesti opetus- sekä sosiaali-, terveys- ja liikunta-aloilla.

9. Terveytensä kannalta riittävästi liikkuvien määrä kasvaa ja liikunnasta syrjäytyneiden määrä vähenee valtioneuvoston periaatepäätöksen ”terveyttä edistävän liikunnan ja ravinnon kehittämissuunnitelmasta” (2008:10) mukaisesti.
10. Kilpa- ja huippu-urheilun merkitys tarkentuu ja julkisen hallinnon tehtävät huippu-urheilussa selkiytyvät. Tämä edellyttää Huippu-urheilutyöryhmän (OPM 2004:22) ehdotusten toteutumisen arviointia, eettisesti kestävästi toteutuvuuden vahvistamista, huippu-urheilun ja muun liikuntakulttuurin suhteen tarkistamista sekä valtion roolin selkiyttämistä huippu-urheilusta vastaavien toimijoiden yhteistyökumppanina.
11. Erityistoimia vaativien väestöryhmien liikunta lisääntyy. Tämä edellyttää kohdennettuja toimia mm. seuraaville väestöryhmille: liikkumisesteiset, maahanmuuttajataustaiset ja työttömät. Toimien lähtökohtana tulee olla yhteisen ja kaikille avoimen liikuntakulttuurin edistäminen.
12. Julkisen hallinnon toimenpiteiden tehokkuus ja vaikuttavuus lisääntyvät liikuntaan vaikuttavien politiikoiden seurannalla ja arvioinnilla. Tämä edellyttää seurantaindikaattoreiden kehittämistä ja sektoritutkimuksen vahvistamista sekä valtion liikuntaneuvoston tehtävien painottamista laajakantoisiin ja periaatteellisiin seuranta- ja arviointikysymyksiin.

Toimenpidesuosituksukset perustuvat Kansallista liikuntaohjelmaa valmistelleen toimikunnan ehdotuksiin (OPM 2008:14) ja niistä annettuihin lausuntoihin.

Periaatepäätöksen ja laaditun toimenpideohjelman toteutumista koordinoi opetusministeriö sekä eri ministeriöiden ja kunta- ja järjestösektorin edustajista koottu neuvottelukunta neuvoa-antavana elimenä.

Valtioneuvosto pitää tärkeänä, että eri viranomaiset, organisaatiot, kunnat ja kansalaisjärjestöt toteuttavat periaatepäätöstä mahdollisimman laajasti niin, että kehittämissuunnitelmien ja resursseja kohdennetaan periaatepäätöksen mukaisesti.

Suomalainen liikuntakulttuuri on laajentunut urheilusta kuntoiluun kautta terveysliikuntaan. Eri hallinnonalojen merkitys liikunnan edistämässä korostuu kansalaisten elämänsä alkua- ja loppuvaiheissa. Ikäihmisten ja erityistoimia vaativien väestöryhmien (liikkumisesteiset, pitkäaikaissairaat, maahanmuuttajataustaiset, työttömät jne) liikunnan edistäminen vaatii eri hallinnonalojen toimenpiteitä ja yhteistyötä. Kainuun hallintomalli antaa erityisen haasteen hallinnonalojen yhteistyölle terveyden ja hyvinvoinnin edistämässä liikunnan avulla, koska ennalta ehkäisevä toiminta ja laaja-alainen hyvinvoinnin edistäminen on keskeinen tehtävä Kainuun maakunta-kuntayhtymän toimialueella.

1.2. Toimintaympäristön muutokset

1.2.1. Aluehallinnon uudistaminen

Lainsäädännön valmistelussa aluehallinnon uudistamiseksi päätettiin myös liikunta-toimen sijoittumisesta uusiin aluehallinnon monialaisiin viranomaisyksiköihin. Aluehallinnon uudistamisen yhtenä tavoitteena oli uudistaa aluehallintoa ja saada aikaan kansalais- ja asiakaslähtöisesti, tehokkaasti ja tuloksellisesti toimiva aluehallinto. Hallituksen esityksessä valtion aluehallinto koottiin kahteen monialaiseen viranomaiseen, aluehallintovirastot (AVI, 6 kpl) sekä elinkeino-, liikenne- ja ympäristökeskukset (ELY, 15 kpl).

Hallituksen esityksessä lähdettiin siitä, että kuusi elinkeino-, liikenne- ja ympäristökeskusta (ELY) viidestätoista ELYstä hoitaisivat liikuntatoimen asioita (6/15). Tämä tarkoittaa sitä, että kaikilla ELY -alueilla ei työskentele liikuntatoimen virkamiestä, joka olisi perehtynyt liikunnan alaan, liikuntapaikkarakentamisen erityispiirteisiin sekä oman alueen liikuntaolosuhteisiin ja toimijoihin.

Hallituksen esityksessä liikuntatoimi sijoitetaan ELYyn, kun taas liikunnan toimialan peruspalvelujen arviointi sijoitetaan AVIin. Kajaanin aluehallintoviranomainen liikunta-asioissa on Pohjois-Pohjanmaan ELY.

Liikuntalain uudistamista valmistellut työryhmä esittää eduskunnalle, että liikuntalakiä tulisi muuttaa myös lain 3 §:n osalta siten, että siinä säädetään mahdollisuudesta määrätä valtioneuvoston asetuksessa alueellisen liikuntaneuvoston asettamisen ja kokoonpanon ohella myös alueellisten liikuntaneuvostojen tehtävistä.

1.2.2. Väestöryhmien väliset suuret terveyserot

Kainuulaisten terveydentila on parantunut viime vuosikymmeninä, mutta sosioekonomiset terveyserot ovat suuremmat kuin koko Suomessa keskimäärin. Huonolle terveydelle altistavat tekijät kuten liian vähäinen liikkuminen ovat yleisempiä vähemmän koulutettujen keskuudessa. Elintavoista johtuvat terveyttä vaarantavat tekijät ovat yleisempiä ja kuolleisuus on suurempaa vähemmän koulutetussa ryhmässä kuin korkeammin koulutettujen. (Kansanterveyslaitoksen julkaisu B 27/2008)

Huolestuttavaa on se, että sosioekonomiset terveyserot ovat suuret myös lasten ja nuorten kohdalla. Vanhempien koulutuksella on yhteys peruskoulun 8. – 9. luokkalaisten liikunnan harrastamisaktiivisuuteen. Noin puolet Kainuun lukiolaisista ja jopa 70 % ammattioppilaitoksissa opiskelevista liikkuu liian vähän. (Sosioekonomiset terveyserot ja niiden kaventaminen Kainuussa, Kansanterveyslaitoksen julkaisu B 27/2008).

Maakunnallisen ja kuntakohtaisten terveyden ja hyvinvoinnin edistämisyhmien keskeinen tavoite on terveyserojen kaventaminen eri väestöryhmien välillä. Tavoitteeseen pyritään uusilla ja vaikuttavilla toimintamalleilla ja olosuhteita parantamalla. Mm. maakunnallisen Terveys-, liikunta- ja ravitsemusneuvonta- hankkeen hyvien tulosten pohjalta on tavoitteena luoda maakunta-kuntayhtymän, järjestöjen ja kuntien yhteinen toimintakäytäntö.

Liikuntaolosuhteiden merkitys on erityisen suuri esimerkiksi seuraavien väestöryhmien kohdalla: liikuntaesteiset, iäkkäät, aistirajoitteiset, hengityssairaat ja työmatkaliikkujat. (Suomen Kuntoliikuntaliitto ry: Aktiivinen kunta luo mahdollisuuksia, 2010)

”Liikkumisesteisille ja iäkkäille liikunta on tärkeää oman liikuntakyvyn säilyttämiseksi. Liikuntakyvyttömyys aiheuttaa kunnalle huomattavia kuluja sosiaali- ja terveysmenoissa. Liikuntapaikkojen suunnittelussa ja rakentamisessa tulee huomioida terveysnäkökohdat esimerkiksi liikkumisesteisten ja iäkkäiden liikkumisen mahdollistamiseksi palvelutalojen ja senioritalojen yms. välittömään yhteyteen tarvitaan helppokulkuinen ja turvallinen kevyen liikenteen kulkureitti. Tällaisen reitin suositeltava pituus on 400–600 metriä. Reitillä tulee olla penkkejä, ja sen tulee olla helposti kuljettava niin geometrialtaan kuin päällysteeltään.

Aistirajoitteisille tärkeää on liikkumisympäristön selkeys, yhtenäisyys ja jatkuvuus. Hyvä valaistus on optisesti ohjaava, eikä se häikäise liikkujaa. Valaistus helpottaa näkövammaisten liikkumista, samoin kuin pinnan tasaisuus ja värien kontrastit. Katujen ylityksissä reunatuki on tärkeä ja liikennevaloissa äänisignaali auttaa orientoimaan kulkusuuntaa. Kuulorajoitteisille puolestaan merkit ja opastus ovat tärkeässä asemassa.

Hengityssairaiden määrä on lisääntynyt koko ajan. Hengityssairaudet koskettavat viidettä osaa suomalaisista. Astma on yleisin pitkäaikainen hengityssairaus Suomessa. Astmaa ja astman kaltaisia oireita on 5-10 %:lla väestöstä. Vaikeaa astmaa sairastavien kannalta väylän etäisyys autoliikenteestä on merkittävä. Esimerkiksi 35–50 metrin etäisyydellä vilkkaastakin liikenneväylästä epäpuhtauspitoisuudet pienevät huomattavasti, etenkin, jos vyöhyke on istutettu. Suojametsävyöhyke parantaa ilmanlaatua pienentämällä karkeiden hiukkasten pitoisuutta ilmassa. Suojametsävyöhykkeen tulisi sijaita niin lähellä ajoväylää kuin liikenneturvallisuuden kannalta on mahdollista. Ajoneuvoliikenteestä erillisen reitin tarjoaminen on hengityssairaille tärkeää. Siitepölyallergiasta kärsivien oloihin voidaan vaikuttaa kasvivalinnoilla, esim. siitepölyä tuottavia heiniä ja pujoja ei tulisi olla väylien varsilla lainkaan.”

1.2.3. Liikuntapaikkojen käyttö Suomessa

Liikuntapaikkojen käyttöä on tutkittu mm. Kansallisessa liikuntatutkimuksessa vuonna 2006. Eniten käytettyjä liikuntapaikkoja ovat kevyen liikenteen väylät, ulkoilureitit, pururadat, ladut ja vaellusreitit. Merkittävä havainto liikuntatutkimuksessa oli se, että liikunnallisesti passiivisten ja satunnaisliikkujien parissa uimahallit olivat suosituimpia liikuntapaikkoja. Havainto on Kajaanin kaupungin kohdalla tärkeä ja ajankohtainen, koska kansallisella ja paikallisella tasolla liikunnallisesti passiivisten aktivointi on yksi keskeinen tavoite terveyden ja hyvinvoinnin edistämiseksi.

Selvitettäessä eri lajien potentiaalisia harrastajia 19 – 68 -vuotiaiden joukossa todettiin eniten potentiaalisia harrastajia olevan uinnilla ja kuntosaliharjoittelulla. (Kansallinen liikuntatutkimus, 2006)

Tutkimuksen mukaan miesten ja naisten välillä oli liikuntapaikkojen käytössä eroja. Miesten suosimia liikuntapaikkoja oli palloiluhallit, jäähallit ja rakennetut ulkoliikuntapaikat. Naiset käyttivät enemmän kevyen liikenteen väyliä ja voimistelusalieja. Aikuisväestö ja ikääntyvät suosivat liikuntaa kevyen liikenteen väylillä ja hoidetuilla ulkoilurei-

teillä. Nuoret liikkuvat kunto- ja voimistelusaleilla, palloiluhalleissa ja rakennetuilla ulkoliikuntapaikoilla. Lasten liikunnan edistämisen näkökulmasta Kajaanin panostus lähiliikunta-alueisiin on oikea, koska myös Nuori Suomi ry:n selvitysten mukaan koulu- pihat ja kotiympäristö ovat lasten eniten käyttämiä liikuntapaikkoja (Yläkoulujen liikuntaolosuhteet – valtakunnallinen selvitys 2008, Nuori Suomi ry)

1.2.4. Kevyen liikenteen väylät liikuntapaikkana

Kansallisen liikuntatutkimuksen (2005 – 2006) suomalaisten aikuisten eniten käyttämät liikuntapaikat ovat seuraavat:

Kevyen liikenteen väylät	26 %
Ulkoilureitit (pururadat, ladut,...)	21 %
Maantiet	13 %
Kuntosalit	5 %
Palloilusalit tai hallit	4 %
Piha tai piha-alue	3 %
Voimistelusali	3 %
Uimahallit	3 %
Rakennetut ulkoliikuntapaikat (kentät)	2 %
Muu rakentamaton luonto	10%

Kevyen liikenteen väylien liikunnallinen käyttäjäkunta on tutkittu myös liikuntamuodotain. Kansallisen liikuntatutkimuksen (2005 – 2006) mukaan suomalaiset harrastavat liikuntaa kevyen liikenteen väylillä seuraavasti:

	19 – 65-vuotiaat	3 – 18-vuotiaat
Kävelylenkkeilijät	1990.000	132.000
Pyöräilijät	922.000	261.000
Juoksulenkkeilijät	356.000	113.000
Sauvakävelijät	300.000	
Rullaluistelijat	150.000	63.000
Rullalautailijat		29.000

Lajikohtaiset erityisodotukset. *Kävelijät, sauvakävelijät ja lenkkeilijät* ovat ylivoimaisesti suurin liikunnan harrastajaryhmä. Suomessa yli 2 miljoonaa ihmistä harrastaa kävelyä viikoittain. Heille väylien houkuttelevuus on oleellista, jolloin keskeiseksi tekijäksi nousee reittien hoito ja siisteys.

Tulevaisuuden suuntaus näyttää olevan, että kevyen liikenteen väylät nähdään tärkeinä liikunta-, viihtymis- ja virkistysympäristöinä sekä sosiaalisen vuorovaikutuksen tapahtumapaikkoina. Tulevaisuudessa väyliä tullaan luokittelemaan niiden käyttötarkoituksen mukaan. Tästä seuraa, että myös kunnossapitoon joudutaan soveltamaan erilaisia laatuvaatimuksia.

Käsite ”kevyen liikenteen väylä” alkaa odotuksiltaan muistuttaa monipuolista ”*liikumisväylää*”, jolla on liikenneväylänä toimimisen lisäksi myös laaja yhteisöllinen tehtävä.

1.2.5. Ilmaston muutos

Ilmaston ja etenkin talvien lämpeneminen vaikuttaa Kajaanin leveysasteella liikunnan olosuhteisiin merkittävästi. Esimerkiksi hiihtokauden lyheneminen vaikuttaa ihmisten liikuntakäyttäytymiseen alueella, missä talviliikunta ja hiihtoharrastus on eri väestöryhmissä merkittävä. Sää- ja ilmasto-olosuhteiden muutos aiheuttaa haasteita ulkoilureittien, jääkenttien ja latujen kunnossapidolle.

Keveyen liikenteen väylien kunnossapidon lisäksi iäkkäiden liikkumisen tukeminen edellyttää sopivien turvallisten kuntopolkujen ja liikuntaympäristöjen rakentamista. Meneillään olevien Kajaanin lähiliikuntapaikkojen suunnittelussa asia on otettu uudella tavalla huomioon. Leudot talvet lisäävät liikkautta ja kaatumisen vaaraa. Iäkkään hyvään arkeen kuuluu mahdollisuus päivittäiseen ulkoiluun ja liikuntaan sillä se on keskeinen tekijä fyysisen ja psyykkisen toimintakyvyn ylläpidossa. Suomessa yli 75-vuotiaiden määrä kaksinkertaistuu seuraavan kolmenkymmenen vuoden aikana, Kainuussa suhdeluku on vielä suurempi.

Luistelun harrastaminen on riippuvainen rakennetusta liikuntaympäristöstä ja jäähalli on pääasiallinen liikuntapaikka. Yksi jäähalli ei nykyisellään pysty toteuttamaan liikuntastrategian pääperiaatteita eli tarjoamaan lapsille luistelumahdollisuuksia ja palvelemaan suuria käyttäjäryhmiä.

1.3. Kajaanin liikuntapalvelujen toimintalinjaukset ja kehittämissuunnitelmat

Kajaanin liikuntapalvelujen tuottamisen strateginen valinta on yhteistyö kolmannen sektorin kanssa. Kumppanuusstrategia kehitettiin 90-luvun laman aikana, jolloin liikuntatoimen henkilöstöresurssit puolittuivat. Palvelujen tuottaminen käsittää koko palvelutuotannon liikuntapaikkojen hoidosta ohjattujen liikuntapalvelujen järjestämiseen. Tavoitteena tulee edelleen pitää sitä, että yhteistyö jatkuu ja vahvistuu suunnitelmakaudella 2010 – 2025. Kansalaissektorin lisäksi yhteistyötä tulee kehittää liikunta- ja hyvinvointipalveluja tuottavan yksityissektorin kanssa.

Liikunnan ja hyvinvoinnin edistäminen vaatii yhteistyötä tulosalueiden ja toimialojen kanssa. Kainuussa kunnan keskeinen yhteistyökumppani on maakuntakuntayhtymä. Maakuntakuntayhtymän kanssa yhteistyö sisältää liikunnan ja hyvinvoinnin ennalta ehkäisevän työn kehittämisen, soveltavan liikunnan edistämisen ja tilojen joustavan yhteiskäytön koordinoinnin.

1.3.1 Painopiste elämänkaaren molemmissa päässä

Pitkällä aikavälillä tarkasteltuna väestön terveydentila ja hyvinvointi on kehittynyt myönteiseen suuntaan. Eri väestöryhmin väliset terveyserot ovat kuitenkin etenkin Kainuussa suuret. Polarisaatioilmiössä sekä hyvinvointi että pahoinvointi näyttää kasvaneen. Liikunnan harrastaminen on väestötasolla yleisesti ottaen nousussa, mutta arkiliikunnan osuus laskussa. Lasten kohdalla on ongelmana se, että 12 ikävuoden jälkeen harrastaminen urheiluseurassa vähenee ja sen mukana myös kokonaisliikunta. Kajaanin kaupunki on kiinnittänyt ilmiöön huomiota ja lasten ja nuorten liikunnan edel-

lytyksiä on parannettu mm. painottamalla avustuspolitiikkaa lapsiin ja nuoriin ja vapauttamalla urheiluseurojen alle 18-vuotiaiden ohjatut ryhmät liikuntapaikkamaksuista.

Kajaanissa on tehty pitkäjänteistä työtä lasten liikunnan ja hyvinvoinnin edistämiseksi. Vuosina 2006 – 2008 Kajaanin varhaiskasvatuksessa kehitettiin ja testattiin Liikunta-Vasu -toimintamalli (Itä-Suomen innovatiiviset toimet -ohjelma www.kainuu.fi). Mallin tavoitteena on lisätä kunnan varhaiskasvatuksen ammattihenkilöstön valmiuksia, motivaatiota ja sitoutumista kehittää lasten päivittäisen liikkumisen mahdollisuuksia ja liikuntaa, mistä tieto välittyy myös vanhemmille. Terveystieteiden tutkimuskeskus (THL) palkitsi hankkeen toukokuussa 2009 innovatiivisena uutena toimintatapana kolmen muun valtakunnallisesti merkittävän hankkeen lisäksi.

Kajaanin kaupunki panostaa myös ikääntyvien liikuntaan tarjoamalla tuettuja kuntosalivuoroja ja tukemalla ohjattuun liikuntaan osallistuvia ns. liikuntapassilla. Toiminta perustuu yhteistyöhön kansalaissektorin kanssa. Ohjauksesta vastaavat pääsääntöisesti tehtävään koulutetut vertaisohjaajat.

1.3.2. Yhdenvertaisuus ja tasa-arvo

Hyväksyttäessä Kajaanin liikunnan olosuhdestrategia 2010 – 2025 kiinnitetään erityistä huomiota liikunnan laaja-alaiseen tasa-arvoon. Liikuntapaikkojen rakentamisessa, liikuntapaikkojen vuorojen myöntämisessä ja liikuntapalvelujen järjestämisessä sekä avustuspolitiikassa huomioidaan mm sukupuoli, ikä ja erityisryhmät. Lisäksi liikuntapaikkojen tulee olla kaikkien saavutettavissa alueellinen tasa-arvo huomioiden.

Lähtökohtana Kajaanin kaupungin liikuntapalvelujen ja liikuntapaikkojen tarjonnassa on se, että liikuntapalvelut ovat mahdollisimman suurten väestöryhmien saavutettavissa iästä, sukupuolesta ja varallisuudesta riippumatta.

Suomessa tasa-arvon edistäminen on perustuslaissa määritelty velvoite. Vuonna 2004 voimaan tulleen yhdenvertaisuuslain tarkoituksena on edistää ja turvata yhdenvertaisuuden toteutuminen. Viranomaisten tulee kaikessa toiminnassaan edistää yhdenvertaisuutta tavoitteellisesti ja suunnitelmallisesti. Viranomaisten tulee erityisesti muuttaa niitä olosuhteita, jotka estävät yhdenvertaisuuden toteutumista.

Yhdenvertaisuus- ja tasa-arvonäkökohdat tulee huomioida liikuntapaikkojen suunnittelussa ja rakentamisessa, liikuntapaikkojen vuoroja jaettaessa sekä hinnoittelussa. Eri-tyistä huomiota tulee kiinnittää myös omatoimisten liikkujien yleisövuorojen saatavuuteen.

Kajaanissa tehdään tasa-arvoselvitys liikuntatoimen palveluista ja palvelujen käyttäjiä toimintavuonna 2011.

1.3.3. Suuria väestöryhmiä palvelevat liikuntapaikat

Liikuntapaikkojen kehittämisessä painopiste on laajoja kansalaisryhmiä palvelevissa liikuntapaikoissa. Hyvinvoinnin ja terveyden edistämisen kannalta erityisenä painopistealueena ovat ulkoilureitit, ladut, lähiliikunta-alueet ja kevyen liikenteen väylät. Kil-

paurheilun olosuhteiden kehittäminen mahdollistaa liikuntamatkailun kehittämisen ja hyvin rakennetut ja hyvin hoidetut liikuntapaikat palvelevat myös terveysliikkuja ja kuntoliikkuja. Hyvät olosuhteet mahdollistavat myös alueen talouselämän kannalta matkailullisesti merkittävien huipputapahtumien saamisen Kajaaniin.

1.3.4. Asiakaslähtöinen toimintakulttuuri

Liikuntapalvelujen ja liikuntapaikkojen järjestämisessä lähtökohtana pidetään joustavaa ja toimivaa palvelujärjestelmää.

Työryhmä on työnsä aikana käsitellyt liikuntapaikkojen kunnossapitoon, ulko- ja sisäliikuntapaikkojen saatavuuteen ja varaamiseen liittyviä asioita. Työryhmä esittää, että palvelujen tehostamiseksi liikuntapalveluista vastaavaa organisaatiota virtaviivaistetaan ja liikuntalaitokset tulosityksikkö sekä puistot- ja liikunta-alueet tulosityksikkö yhdistetään yhdeksi tulosityksiköksi. Samoin työryhmä esittää, että henkilöstön ja resurssien vähentyessä liikuntapalvelujen tulosalueen ja nuorisotyön elinvoimaisuus turvataan muodostamalla niistä yhteinen tulosalue.

Palvelujen tuottamisessa yksi keskeinen periaate on kumppanuus järjestöjen ja kolmannen sektorin kanssa. Koska kaupunki pyrkii liikuntasektorilla vaikuttamaan ihmisten terveyteen ja hyvinvointiin koko elämänkaaren aikana pyritään ennalta ehkäisevää työtä tekemään enenevässä määrin yhteistyössä Kainuun maakunta-kuntayhtymän kanssa.

2. KAJAANIN LIIKUNTAPAIKAT

2.1. Liikuntapaikkatilanne Kajaanissa

Kajaanin kaupungin liikuntapalvelujen yhtenä koordinoimishankkeena laadittiin keväällä 2008 katsaus kajaanin kaupungin liikuntapaikkoihin, käyttömaksuihin, vuokriin ja seuratukeen. Työryhmän laatima raportti liikuntapaikkojen nykytilan kuvauksineen on luettavissa kaupungin kotisivuilla: www.kajaani.fi / liikunta: raportit ja hankkeet.

Liikuntapaikkatilanne Kajaanissa on suhteellisen hyvä. Kaupungissa olevat sisäliikuntapaikat ovat toimivia ja pääosin hyvässä kunnossa. Kaikki koulujen liikuntasalit on 70-luvun lopulta lähtien rakennettu kooltaan yli normaalihintapäätöksen. Ongelmana viime vuosien aikana on ollut koulujen salien suuri poistuma liikuntakäytöstä ja/tai urheiluseurojen ja muun kansalaissektorin käytöstä. Jäljellä olevien salien osalta urheiluseurojen ja muun kansalaissektorin salivuorojen saanti on vaikeutunut.

Seurojen ja muun kansalaissektorin käytöstä on poistunut

- Rinnekoulun sali
- Linnan lukion sali

- Kauppaoppilaitoksen, nykyisen lukion sali
- Käsi- ja taideteollisen oppilaitoksen sali
- Purolan koulun sali
- Lyseon sali
- Seppälän koulun sali
- Entisen terveydenhoito-oppilaitoksen sali

Kajaanin kaupungin ja Oulun yliopiston yhteisesti rakennuttama 1984 valmistunut Kajaanihalli mahdollistaa yli 400 tunnin viikoittaiset käyttövuorot.

Vimpelinlaakson urheilukeskus on monipuolinen ulkoilu- ja virkistyskeskus ja täyttää myös kansainväliset kilpaurheilun vaatimukset. Kaupungin keskustassa sijaitsevan Liikuntapuiston rakentaminen on edennyt johdonmukaisesti valtuuston 1998 hyväksymän yleissuunnitelman mukaan. Pesäpallokentän hiekkaurmi ja jalkapallostadionin tekonurmi mahdollistavat myös koululiikunnan aikaisin keväällä ja myöhään syksyllä. Alue on edelleen kaupungin suosituin luistelupaikka. Yrittäjäpohjalta syntynyt liikuntapaikkojen sekä liikuntapalvelujen tarjonta on kehittynyt viime vuosina myönteiseen suuntaan.

Jotta kajaanilaista liikuntakulttuuria voidaan kehittää tehokkaasti ja myönteiseen suuntaan, tulee liikuntaolosuhteiden tarkastelussa jatkossa huomioida kaikki palvelujen tuottajat ja yhteistyö koko palveluketjun kanssa.

2.2. Liikuntasalien käyttöaste ja saavutettavuus

Koulujen ja oppilaitosten liikuntasalien saatavuus liikuntakäyttöön on vaikeutunut oleellisesti kuluvan vuosikymmenen aikana. Tilannetta vaikeuttaa lisäksi se, että liikuntakäytöstä on poistunut kokonaan kahdeksan salia. Osa suurista liikuntasaleista siirtyi vuoden 2005 alussa maakunta-kuntayhtymän hallintaan. Vuorojen saanti liikuntaseuroille kyseisistä saleista on vähentynyt oleellisesti.

Tilanne on ristiriitainen kaupungin strategiaan linjauksiin nähden. Tilojen käytön tehostaminen ja sitä kautta tulojen lisääminen edellyttää aktiivista tilojen markkinointia ja tarjontaa arki-illoille ja myös viikonvaihteiden ajaksi.

Asian ratkaiseminen vaatii yhteisen näkemyksen hyväksymistä laaja-alaisesti liikunnan edistämisen merkityksestä kansalaisten terveydelle ja hyvinvoinnille ja ennalta ehkäisevän työn tuomiin säästöihin. Kansanterveyslaitoksen tutkimuksen mukaan vapaa-ajan liikkuminen lisääntyi 90-luvun laman aikana kaikissa koulutus- ja työtilanneryhmissä. Meneillään olevan laman vaikutukset näkyvät Kajaanissa, kaupunki voi omilla toimenpiteillään ja joustavalla palvelutarjonnalla tukea kuntalaisten hyvinvointia. Kunnallistekniikka-tulosalue toteaa taloussuunnitelmassa 2010 – 2011, että vapaa-aikaan liittyvien palvelujen käyttö lisääntyy.

Valtioneuvoston periaatepäätös liikunnan edistämisen linjoista julkistettiin 11.12.2008. Laajassa asiakirjassa esitetään yhtenä toimenpidesuosituksena seuraavaa: ”Tehostetaan koulujen moninaiskäyttöä, parannetaan koulujen toimimista palvelu- ja harrasteti-

lana sekä nostetaan liikuntatilojen käyttöastetta. Vastuutaho: Kunnat ja Kuntaliitto, OPM”

Työryhmä on neuvotellut koulujen liikuntatilojen käyttöasteen nostamisesta Kajaanissa ja varausjärjestelmän kehittämisestä. Eri osapuolet ovat yksimielisesti todenneet, että viikonloppukäytön lisäämiselle ei ole olemassa todellisia esteitä.

2.3. Liikuntaseurojen toiminta muissa kuin kaupungin omissa tiloissa ja yhteistyösopimukset

Kajaanin kaupunki on myynyt ja vuokrannut liikuntapaikkoja liikuntaseuroille ja tehnyt yhteistyö- ja ostopalvelusopimuksia liikuntapaikkojen hoidosta. Ulkopuolisen liikuntapaikkojen hoidon osuus ja liikuntapalvelujen tuottaminen ulkopuolisilla kasvoi erityisesti 1990-luvulla. Uuden kumppanuusmallin käyttöönoton keskeisin syy oli kaupungin taloudellisen tilan heikkeneminen ja menojen karsinta. Uudella toimintamallilla palvelujen määrää ja tasoa on pystytty pitämään yllä heikenneessä taloudellisessa tilanteessa. Liikuntaseurat ovat ottaneet huomattavan vastuun niiden tehtävien hoidosta, mitkä kuuluivat ennen Kajaanin kaupungille.

Seuraavaksi esitellään keskeisiä liikuntapaikkoja ja palveluita, joissa kansalaissektorin osuus on merkittävä: Mainitun liikuntapaikan tai –palvelun jälkeen on sulkeissa esitetty liikuntapaikan tai palvelun hoitajan vastuutaho.

Suuret osakeyhtiömuotoiset liikuntalaitokset

- Pallohalli (Pallohalli Oy)
- Tennishalli (Tennishalli Oy, Kajaanin Tennisseura ry)
- Golf-kenttä (Golf Oy)

Muut suuret kaupungin omistamat ja seurojen ylläpitämät liikuntapaikat

- Pujottelurinne (Kajaanin Kuohu ry)

Seurojen yhteistyösopimuksin hoitamat liikuntapaikat

- Hyppyrimäen hoito (Kainuun Hiihtoseura ry)
- Liikuntapuiston pesäpallostadionin kesäaikainen hoito (Kajaanin Pallokerho ry)
- Kaupungin uimarantojen viikonloppujen hoito (Kajaanin Urheilusukeltajat ry)
- Haulikkorata (Kajaanin Ampujat ry)
- Moottorikelkkaurien ympärivuotinen hoito (Kajaanin Moottorikelkkayhdistys ry)
- Matinmäen motocross-rata (Kajaanin Moottorikerho ry)

Toiminnallisia yhteistyösopimuksia

- Työikäisten ja ikääntyneiden terveyttä edistävä liikunta, lasten ja nuorten liikunta (Otanmäen-Vuolijoen seuraunioni ry.)
- Onnela, ikäihmisten liikunta, (Onnela)
- Vesiliikunta-terveyttä edistävä liikunta, Kajaaniseteliryhmät, (vertaisohjaajat)
- Uinnin valvonta viikonvaihteiden aikana (Kajaanin Uimaseura ry.)

- Uimahallin lippukassapalvelut viikonvaihteen aikana (Kajaanin Haka ry.)
- Jäähallin hoito viikonloppuisin ja vuosilomien aikana (Kajaanin Edustushokki ry.)
- Jäähallin siivous viikonloppuisin (Kajaanin Juniorihokki ry.)
- Otanmäen urheilutalon ja maauimalan hoito (Otanmäen-Vuolijoen seuraunioni ry)
- Avantouintikeskuksen hoito (Kajaanin Avantouimarit ry.)

3. LIIKUNTAPAikkojen RAKENTAMINEN 2010 – 2025

- 3.1. Kuvaus strategiakauden 2010 – 2025 hankkeista (Valtionavustuksen alarajan ylittävät hankkeet)

Lähiliikuntapaikat

Kajaanin kaupunki on onnistunut viimeisen vuosikymmenen aikana lähiliikuntapaikkojen suunnittelussa ja rakentamisessa. Nuori suomi ry:n tekemän selvityksen mukaan Kajaani sijoittuu Suomessa kärkikuntien joukkoon vertailtaessa lähiliikuntapaikkoihin myönnettyjä valtionavustuksia. (Koostetietoja lähiliikuntapaikkahankkeille v. 2000 – 2009 myönnettyistä valtionavustuksista, Nuori Suomi ry, 2009). Lähiliikuntapaikkoihin myönnettävän valtionavustuksen avustusprosentti on oleellisesti suurempi kuin muihin liikuntapaikkoihin saatava valtionavustus.

Lähiliikunta voi olla usean liikuntapaikan kokonaisuus, josta hyvä esimerkki on Lehtikankaan lähiliikunta-alue ja Nakertajan lähiliikunta-alue. Lähiliikunta-alueet palvelevat lapsia, nuoria ja laajoja käyttäjäryhmiä ja sijaitsevat lähellä asutusta hyvien liikenneyhteyksien päässä. Lähiliikuntapaikoille tulee päästä ilman vuorojärjestelyjä ja ne ovat pääsääntöisesti vapaita käyttömaksuista.

Strategiakaudella 2010 – 2025 rakennetaan loppuun Lehtikankaan lähiliikunta-alue, Nakertajan lähiliikunta-alue ja Kuurnan lähiliikunta-alue.

Nakertajan lähiliikunta-alue.

Vuoden 2009 lopussa valmistunut suunnitelma Nakertajan-Hetteenmäen lähiliikunta-alueeksi on toteutunut yhteissuunnittelun perinteen ja käytännön mukaisesti. Suunnittelu alkoi vuoden 2007 loppupuolella ja viimeinen yhteiskokous pidettiin 30.11.2009. Rakennustyöt käynnistyvät keväällä 2010.

Lähiliikunta-alue rakentuu Nakertajan-Hetteenmäen kahdelle läheisessä toiminnallisessa yhteydessä olevalle asuinalueelle. Nakertajan alueella on runsaasti myös vanhaa rakennuskantaa, Hetteenmäen alue on rakentunut pääasiassa 1980-luvulla. Alueen toiminnallinen keskus on Vanahis (www.nakertaja.net) Paltaniementien länsipuolella ja Nakertajan koulu Lentokentälle johtavan Paltaniementien itäpuolella.

Nakertaja-Hetteenmäen alueella asuu viimeisten tilastojen mukaan 2284 asukasta. Nakertaja-Hetteenmäen etelä- ja itäpuolisella alueella on hyvätasoinen Pöllyvaaran ulkoilualue latuverkostoineen. Pöllyvaaran valaistu kuntopolku ja latu on yksi kaupungin suosituimmista reiteistä.

Otanmäen Urheilutalo

Urheilutalo muodostaa yhdessä maauimalan kanssa Otanmäen ainoan liikuntapaikkakokonaisuuden. Urheilutalo on Otanmäen koulun ainoa liikuntatila ja sen merkitys koulutoimelle kasvaa edelleen. Otanmäen ja Vuolijoen liikuntapalvelut hoidetaan yhteistyösopimuksin kaupungin tulosityksiköiden ja Otanmäen-Vuolijoen seuraunionin kanssa. Urheilutalo on seuraunionin tärkein toimintapaikka.

Urheilutalon peruskorjauksen kokonaiskustannusarvio on 1 110 000 euroa. Hankkeeseen saadaan valtionavustusta 280 000 euroa. Peruskorjaus valmistuu kesällä 2010.

Kuurnan lähiliikunta-alue

Vuonna 2007 aloitettu Kuurnan lähiliikunta-alueen suunnittelu keskeytettiin vuonna 2008 siihen asti kun ratkaisut alueen koulujärjestelyistä selviävät. Suunnittelu on käynnistetty uudelleen ja tavoitteena on, että suunnittelutyö saadaan valmiiksi vuoden 2011 loppuun mennessä, jolloin hankkeesta voidaan jättää valtionavustushakemus.

Alueen rakentaminen on tarkoitus toteuttaa vuosien 2012 ja 2013 aikana.

Suunnistusalueet

Suunnistuksen liikuntapaikan muodostavat maasto ja siitä laadittu kartta. Kajaanissa suunnistus on ollut aina tärkeä terveys- ja kuntoliikunnan muoto. Viime vuosina seurat ovat laajentaneet toimintaansa entistä enemmän terveysliikunnan edistämiseen ja koulujen suunnistusharrastuksen tukemiseen. Suunnistuksen suorituspaikat (karttatuotanto edeltävine maastotöineen) toteutetaan yhteistyö- ja ostopalvelusopimuksin suunnistusseurojen ja kaupungin kanssa.

Kajaanissa järjestetään vuosina 2011 – 2012 matkailullisesti merkittävät tapahtumat. Nuorten Jukola, 12 – 18 vuotioiden viestikisa järjestetään Vimpelinlaakson alueella vuonna 2011. Kainuun rastiviikko järjestetään vuonna 2012 Joutenlammen maastossa. Tapahtuman matkailutulot alueelle ovat vähintään kaksi miljoonaa euroa.

Maailman Cup 2012 –finaalin ensimmäinen osakilpailu järjestetään Kajaanissa 2012. Kisaan odotetaan maailman eliittisuunnistajia 30 eri maasta. Kajaanin kansainvälinen näkyvyys on taattu televisioinnin ja KRV-markkinoinnin ansiosta. Kainuun rastiviikottapahtuma 2012 toimii esikisana ja harjoitusalueena vuonna 2013 Vuokatissa järjestettäviä maailman mestaruuskisoja varten.

Maasto ja karttatyö strategiakauden ensimmäisellä puolikkaalla painottuu vuosille 2010 – 2012. Karttojen päivitystä tehdään koko strategiakauden ajan.

Kivimäen moottoriradat

Kainuun Moottorikerho ry on tehnyt kaupungin kanssa 1.4.2009 lähtien vuokrasopimuksen moottoriratoja varten noin 50 hehtaarin maa-alueesta Kivimäen alueelta. Kainuun Moottorikerholla on ollut moottoripyörien ajoharjoittelupaikka Kajaanin Martinmäessä 30 vuotta. Ympäristölupa Martinmäen alueelle haetaan viimeistä kertaa siten, että lupakausi päättyy vuoden 2013 lopussa. Uudelle moottoriurheilukeskukselle on luonteva paikka Kajaanin Kivimäen Santamäen monttualaueella. Läheisyydessä on olemassa jo jäärata ja rallisprint -rata.

Kaupungin keskustasta on matkaa alueelle noin 18 km ja lähin asutus on kolmen kilometrin päässä. Ensimmäisen vaiheen rakentamisprojekti etenee niin, että 2009 - 2010 toteutetaan maan seulonta ja ratapohjien puhdistus ja muotoilu sekä maastoratojen raivaustyöt, vuonna 2011 motocrossradan maansiirtotyöt ja 2012 rakennusten tekeminen ja kastelujärjestelmän asennus.

Alueella olevan junaradan toiselle puolelle on suunniteltu rakennettavan ajoneuvojen ympärivuotinen testauskeskus. Kainuun Moottorikerhon edustajat ovat olleet yhteydessä ajoneuvojen ympärivuotisen testauskeskuksen valmistelijoihin ja molemmat osapuolet näkevät synergiaetuja Kivimäen moottoriradat -hankkeen ja testauskeskushankkeen kanssa.

Hankkeen toteuttaa Kainuun Moottorikerho ry. Kaupunginhallitus on myöntänyt Kainuun Moottorikerholle enintään 150.000 euron välirahoituksen Santamäen moottoriratojen rakentamista varten. Välirahoitus on enintään Oulujärvi Leaderin rahoituksen suuruinen. Kajaanin kaupungin kannalta korkeatasoisen moottoriurheilukeskuksen toteuttamistapa on edullinen ja se tukee Kivimäen alueen kokonaisuutta sekä matkailuelinkeinoa ja paikallista ja alueellista moottoriurheilua."

Kainuun Moottorikerho ry rakentaa ensimmäisen vaiheen 2010 – 2012.

Vesiliikuntakeskus

Vesiliikuntakeskuksen kokonaiskustannusarvio on 11 500 000 euroa. Hankkeen suunnitteluun ja aloittamiseen varattiin 2 500 000 euroa vuodelle 2008. Vesiliikuntakeskuksen kaavasta tehdyn valituksen vuoksi hankkeen aloittaminen on mahdollista aikaisintaan vuonna 2010. Vesiliikuntakeskuksen hankkeen aloittamiseen sidottu määräraha on vuodelle 2010 2 000 000 euroa. Hankkeen päätoteutusvuosi on 2011 ja hankkeen suunniteltu valmistumisvuosi 2012.

Hankkeelle on myönnetty valtionavustusta 750 000 euroa.

Vanhan uimahallin perusparannus

Liikuntapuiston suunnitteluvaiheessa v. 1998 luovuttiin erillisten huolto- ja sosiaalitoimien rakentamisesta ja varauduttiin siihen, että vesiliikuntakeskuksen valmistumisen jälkeen nykyisen uimahallin tiloista voidaan rakentaa Liikuntapuiston tarvitsemat tilat. Vesiliikuntakeskuksen rakentamisen aloittaminen on siirtynyt suunnitel-

lusta aikataulusta ja Liikuntapuiston tarvitsemat huolto- ja sosiaalitarvikkeet on jouduttu hoitamaan väliaikaisin ratkaisuin. Vanhan katsomorakennuksen pukuhuoneet ja suihkut ovat olleet Liikuntapuiston asiakkaiden käytössä. Tilanne on vaikeutunut oleellisesti sen jälkeen kun vanhan katsomorakennuksen tilat määrättiin kokonaan käyttökieltoon vuoden 2009 aikana.

Siinä vaiheessa kun vesiliikuntakeskus on käytössä, muutetaan nykyisen uimahallin tilat liikuntapuiston pukuhuone-, suihku- ja huoltotiloiksi ja mm. kamppailulajeja palveleviksi liikuntatiloiksi. Vanhan uimahallin perusparannuksen suunnitteluvaiheessa huomioidaan myös muiden lajien kuten jousiampujen ja ilma-aselajien tilatarpeet.

Hanke on Kajaanin liikuntapaikkojen kokonaisuudessa tärkeä. Perusparannushankkeen suunnittelutyö aloitetaan siinä vaiheessa kun kaupunginvaltuusto on tehnyt päätöksen vesiliikuntakeskuksen rakennustöiden aloittamisesta. Hankkeen aloitusaikataulu riippuu vesiliikuntakeskuksen rakentamisen aikataulusta. Suunnittelutyö on mahdollista käynnistää vuonna 2012, perusparannus aikaisintaan vuosina 2013 – 2014.

Kajaanihallin peruskorjaus

Kajaanin kaupungin, opettajankoulutuslaitoksen ja ammattikasvatushallituksen yhteisesti rakennuttama Kajaanihalli otettiin käyttöön 1984. Halliin on tehty pienehköjä korjauksia kuluneen neljännesvuosisadan aikana. Kajaanin kaupungin talousarviossa on varauduttu vesikaton uusimiseen vuonna 2011 160 000 eurolla.

Halli on mahdollistanut useita 4000 – 6000 hengen tapahtumia. Vuosittain kävijöitä hallissa on lähes 250 000. Kajaanihalli on kovaan käyttöasteeseen ja rakennuksen ikään nähden hyväkuntoinen. Vesikaton uusimisen yhteydessä on syytä korjata hallin ulkomaalaus. Peruskorjaus toteutetaan 2011 – 2012.

Kajaanihallin toimivuutta suur tapahtumien paikkana parannetaan aloittamalla v. 2010 suunnittelu paikoitusalueiden ja liikenneyhteyksien parantamiseksi. Uimarannanpuisto, Kaupunginlammenranta, Kaupunginlammenpuisto ja Kaupunginlammen kiertävä polku muodostavat kokonaisuuden, joka jatkuu toimivana ympäri vuotuisena ulkoilu- ja virkistysalueena Vimpelinlaaksoon asti muodostaen monipuolisen kehittämisen mahdollistavan Liikuntalaakson kokonaisuuden.

Vimpelinlaakson urheilukentän peruskorjaus

Hankkeessa kunnostetaan v. 1980 valmistunutta Vimpelin urheilukenttää, joka on Kajaanin kaupungin pääurheilukenttä. Ennen vuoden 2010 Kalevan Kisoja on uudistettu pääkatsomon edessä olevat pituus-, kolmiloikka- ja seiväshyppypaikat sekä jatkettu juoksuradan takasuoraa niin, että mahdollistetaan 100 m:n ja 110 m:n pikajuoksut myös takasuoralla. Huoltorakennuksen energiataloudellisuutta parannetaan siirtymällä kaukolämpöön.

Urheilukeskuksen peruskorjauksen jatkuessa uusitaan kenttä-alueen aitarakennelmat ja tenniskenttä-alueet. Koko alueen toimivuutta voidaan parantaa siirtämällä kevytrakenteinen huoltorakennus kentän sisääntuloväylän alueelta B-katsomon

takana olevan rinteiden juurelle takasuoran taakse.

Huipputapahtumien järjestäminen on yksi kentän käyttötarkoitus. Kentän käyttöaste on korkea. Neljännesvuosisadan käytössä olleelle kentälle ei tähän mennessä ole tehty merkittäviä peruskorjaus- tai perusparannustöitä.

Vimpelin urheilukeskuksen peruskorjausvuodet 2010 – 2012.

Harjoitusjäähalli ja Pallohalli

Suunnittelukauden alkuvaiheessa ratkaistaan lisäjään rakentaminen ja palloiluolosuhteiden turvaaminen ja kehittäminen Pallohallissa. Lisäjään rakentaminen on taloudellisinta ratkaista rakentamalla nykyisen jäähallin yhteyteen harjoitusjäähalli. Lisäjään tarve ei ole pelkästään jääkiekkolajin ongelma. Lasten ja perheiden luistelumahdollisuudet Kajaanissa ovat huonot. Yleisövuoroja Jäähallissa ei ole yhtään siinä vaiheessa, kun ulkokentät on jäädytetty. Ulkokenttiin tukeutuva lasten ja perheiden luisteluharrastus jää lyhyeksi tammi-helmikuun pakkaskausien ja ulkoajien sulamisen vuoksi normaalien talvien aikana jo maaliskuun puolivälissä

Harjoitusjäähallin suunnittelu esitetään vuodelle 2013 ja rakentaminen vuosille 2014 – 2015. Harjoitusjäähalli mahdollistaa myös seuroihin kuulumattomien lasten, nuorten ja aikuisten luisteluharrastuksen ja parantaa olosuhteita koulujen liikunnan opetuksen kannalta.

Pallohalli Oy:n edustajien kanssa käydyissä neuvonpidoissa on todettu, että selvitysten mukaan hallilla on käyttöikä 2020-vuosikymmenelle.

Kajaani-Vuokatti reitti

Kajaani-Vuokatti ulkoilureitin yleissuunnitelma valmistui 8.2.1996. Kajaanin kaupungin tekninen lautakunta hyväksyi kokouksessaan 30.1.1996 ”Kajaani – Sotkamo valaistun ladun ulkoilureittisopimukset ja korvauserusteet”. Hankkeen käynnistämiseksi yhtenä keskeisenä perusteluna oli matkailun tukeminen. Suunnitelma sisältää Vuokatin ja Kajaanin välille rakennettavan valaistun, ympärivuotisessa käytössä olevan ulkoilureitin, jossa on maastopyöräily-, patikointi-, lenkkeily- ja hiihtoharrastusmahdollisuudet ja reitin tietyillä osilla ratsastusmahdollisuudet.

Hankkeen suunnittelu toteutettiin yhteistyössä Sotkamon kunnan ja Kainuun ympäristökeskuksen kanssa. Hankkeen kustannusarvio oli vuonna 1998 vajaa kaksi miljoonaa euroa. Kajaanin kaupungilla oli valmius rakentamisen aloittamiseen. Hankkeen toteutus kariutui mm. Sotkamon kunnan epäilyyn ylläpitokustannuksista ja kustannusten jakamisesta eri osapuolten kesken.

Sotkamon puoleisessa päässä reitti lähtee Vuokatin urheiluopistolta nykyistä Konstan reittiä pitkin Vuokatti Opistoa kohti. Ennen oppilaitosta reitti erkanee oikealle ja kiertää Hyvölänkylän kautta Vaarankylälle päin. Ennen kylätaajamaa Syrjälän kohdalla reitti haarautuu kahteen suuntaan, Vaarankylälle ja Kajaaniin. Kajaanin suuntaan reitti kulkee Eevala – Mustolanmutka tien ali Jormasjoelle Sikovirran kohdalle. Joen jälkeen reitti jatkuu Papinmäen vaaran ja Koivukorven kautta

Rommakkoon. Rommakon jälkeen reitin kulun kohteita ovat Pihlajamäki, Hyyrö,, Viisikanta, Kello ja Lotvola. Lotvolasta reitti jatkuu Kontinjoelle ja sieltä Saunanien kautta Mäkrön ja Karangon kautta Kajaanin kaupungin ylläpitämille latu ja ulkoilureiteille. Reitti päättyy Kajaanissa Vimpelin urheilukeskukseen.

Ladut, kuntopolut, vaellusreitit

Kajaanin keskustaajamassa ja lähiympäristössä on valaistuja latuja Vimpelissä, Lohtajalla, Laajankankaalla, Pöllyvaarassa, Kuurnassa, Kuluntalahdessa, Jormualla, Otanmäessä, Vuolijoella ja Saarijärvellä noin 40 km. Pisin valaistu latu on Pöllyvaarasta Kirkkoaholle, jonka edestakainen pituus on 13 km. Muita kaupungin ylläpidettäviä latuja on noin 110 km, joista pisimmät ovat Kieronmäen reitti 22 km. Kivimäen reitti avataan pyydettäessä hiihtotapahtumia varten. Myös Rehjan saaren ympäri kulkee jäällä latu jonka pituus on 10 km, jonka hiihtokuntoon saaminen syksyisin riippuu pakkasista ja sen myötä vallitsevista jääolosuhteista.

Hiihtolatuja on myös Pöllyvaarasta Saarijarvelle yhdyslatu 17 km, Koutaniemen latu 9 km, Murtomäki 10 km, Leihunvaara 5 km, Kaupunginlampi - Purola - Puistola - Kieronmäki yhdysladut 8 km, Kilpaladut 20 km, Päiväkodit 10 km, Vuolijoella - Otanmäessä 4 km ja Urheilukeskus - Laajakangas yhdysladut 6 km. Valaistut reitit toimivat kesäaikoina kuntopolkuina

Ulkoilureiteistä laaditaan strategiakauden ensimmäisinä vuosina 2010 – 2011 kokonaissuunnitelma, missä huomioidaan laaja-alaisesti polkureitit laavuineen, ladut ja virkistysalueet. Suunnitelman laadinnassa voidaan tehdä yhteistyötä liikuntalan oppilaitosten kanssa ja tehdä osa suunnitelmasta oppinäytetyönä.

Valaistu latu Pöllyvaara - Kirkkoaho tulisi saada kuntopolkutasoiseen pohjustuskuntoon johon rakennetaan purupinta. Ensilumen ladun kokeilu Vimpelin valaistulle ladulle toteutetaan syksyllä 2010.

Latukartta osoitteesta:

<http://www.kajaani.fi/liikunta/Urheilu-ja-ulkoilualueet/Ladut/>

Tekonurmikenttien rakentaminen

Pohjoiset ilmasto-olosuhteet huomioiden kestopäällystekentät, hiekkanuturmi ja tekonurmi ovat käytännössä osoittautuneet erittäin hyväksi ja taloudellisiksi ratkaisuksi. Kestopäällysteinen kenttä mahdollistaa käytön aikaisesta keväästä myöhäiseen syksyyn ja kenttä voidaan jäädyttää talvikaudeksi pinnoitteen siitä kärsimättä. Kenttä kestää kulutusta hyvin ja tarjoaa monin verroin käyttötunteja luonnonnurmeen verrattuna. Kentän kuluneita kohtia voidaan korjata vaihtamalla uusi pala kuluneen tilalle. Kentän hoitokustannukset ovat oleellisesti pienemmät kuin luonnonnurmi- tai hiekkakentän hoitokustannukset.

Vuoden 2010 alun kustannustason mukaan jalkapalloon soveltuvan kumiruhepohjaisen tekonurmen neliöhinta on noin 20 euroa ja pesäpalloon soveltuvan hiekkanuturmen neliöhinta noin 15 euroa.

Strategiakaudella rakennetaan 2 – 3 tekonurmikenttää. Kenttien sijoituksesta päätetään kuntasuunnitelman ja talousarvion laadinnan yhteydessä.

Kenttien osalta selvitetään myös Hevossuon kentän muuttaminen jousiampujien käyttöön.

Kajaanihallin vieressä olevan hiekkapintaisen kentän kunnostaminen sään kestäväksi kentäksi selvitetään vuoden 2010 aikana. Kenttää käytetään suurtaikutumien aikana myös pysäköintialueena. Samassa yhteydessä laaditaan liikennesuunnitelma, mikä mahdollistaa tapahtumien aikana joustavan bussiliikenteen hallille.

4. ARVIOINTI

Liikunnan olosuhdestrategia 2010 – 2025 sisältää investointien osalta monia muuttujia, mitkä vaikuttavat investointien aikatauluun ja suuruuteen. Keskeinen vaikuttaja on kaupungin taloustilanteen kehitys. Koko suunnitelmakauden investointiketjuun vaikuttaa vesiliikuntakeskuksen rakentamisen aloittamisen ajankohta.

Jotta suunnitelmasta saadaan paras mahdollinen hyöty, se tulee tarkistaa ja saattaa ajan tasalle joka neljäs vuosi. Nelivuotisarvioinnissa tehdään tilanneanalyysi, missä huomioidaan strategian toteutuma, uudet tarpeet, muutokset yksityisellä ja julkisella sektorilla. Kaupunginhallitus hyväksyy uuden suunnitelman ja ohjaa arviointityötä..